

продовжує традиції першого архетипу – «людяність і добро», або «справедливість», як її розуміли односельці дільничного уповноваженого Аніскіна.

За свідченням одного з братів Вайнерів, під час обговорення сценарію «Місця зустрічі змінити не можна», довготривалі обговорення викликав постріл капітана міліції Гліба Жеглова у спину бандита Левченка, який втівав від міліції. У радянській пресі початку 80-х рр. розгорнулася жвава дискусія з приводу пропаганди радянським кінематографом жорстокості. За «пропаганду» піддаються критиці фільми «Пірати XX століття», «Сищик», герої яких відважно вступають у рукопашні бої зі злочинцями. До того ж антипатію викликало зображення «добра з кулаками», ще більше – «добра», одягненого в міліцейську форму.

Друга традиція репрезентації архетипу охоронця порядку – «суперменська». Цей архетип відрізняли відсутність сім'ї або розлад у ній через службову завантаженість, постійна готовність до ризику, нескінченна «брудна» робота та непохитність характеру. Слід сказати, що суспільство довго не погоджувалось з ідеєю про правоохоронну діяльність без примусу як єдиний метод роботи охоронця порядку. Про це, зокрема, свідчила шалена глядацька любов до образу Гліба Жеглова (Володимира Висоцького), що мало думав про чуйність і гуманізм стосовно своїх кримінальних клієнтів.

У творі В. Астаф'єва «Сумний детектив», назва якого прямо вказує на «сільську ідилію» Ліпатова, цей момент було точно схоплено. «Сумний детектив» став антитезою «Сільському детективу». В обох випадках герої є класичними архетипами охоронця порядку: чесні, чуйні, принципові, хоробрі. Але замість тихого і мирного аніскінського села ми зустрічаємо в творі Астаф'єва місто, що переповнене тотальним насильством. Показ іншого середовища визначає і різну професійну долю двох детективів. Аніскін і на пенсії продовжує працювати, оскільки село без нього пропаде. А ще відносно молодий опер Сошнін йде у відставку, присвячуючи себе літературній творчості, тоді як місто продовжує деградувати без нього так само, як деградувало під час його служби в міліції. Астаф'єв послідовно показує марність і навіть шкідливість сошнінських правоохоронних зусиль. Показова і доля «Сумного детектива» проти долі аніскінського циклу. Увійшовши до переліку «гучних» літературних творів часів перебудови, ця повість у наш час благополучно забута, та й справжній опер Сошнін навіть не наблизився до почесного статусу «народного дільничного» Аніскіна. Це через те, що, як тільки читацька аудиторія адаптувалась до рівня і стилю репрезентації в повісті різноманітного насильства, вона була забута.

Отже, у результаті співіснування двох традицій архетип охоронця закону зіграв важливу соціокультурну роль у руйнуванні багатьох моральних настанов суспільства. До того ж, існування в культурі архетипу охоронця закону підкреслює наявність важливої ідеї: зло, агресія й ненависть, що накопичуються у суспільстві, роблять неможливим існування охоронця як «надійного захисника народних інтересів».

Список бібліографічних посилань

1. Астаф'єв В. Печальный детектив. Москва : Художественная литература, 1990. 132 с.
2. Козюбра М. Право як явище культури. *Право та культура: теорія і практика*. 1997. С. 28–30.
3. Липатов В. Деревенский детектив. Москва : Советская Россия, 1975. 336 с.

Одержано 03.04.2019

УДК 340.130.24

Андрій Анатолійович ПИСЬМЕНИЦЬКИЙ,

кандидат юридичних наук, доцент

кафедри кібербезпеки та інформаційного забезпечення

Одеського державного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5980-480X>

СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПРАВООХОРОНИ СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ

Останнім часом найбільш поширена практика застосування примусових заходів інформаційно-юридичного характеру в сфері діяльності таких органів державної влади, як Рада національної безпеки і оборони України та Національна рада з питань телебачення та радіомовлення.

Упродовж 2015 року Національною радою з питань телебачення і радіомовлення проводився моніторинг програм іноземного виробництва. Через виявлення порушень із Переліку іноземних програм, зміст яких відповідає вимогам Європейської конвенції про транскордонне телебачення [1] і законодавства України було вилучено 10 телеканалів Російської Федерації: «24 Техно», «МИР 24», «Страна», «Русский иллюзион», «Дом кино», «Оружие», «Многосерийное ТВ», «Школьник ТВ», «Феникс+кино», «Иллюзион +». В даному випадку було застосовано положення Європейської конвенції про транскордонне телебачення, що встановлює порядок, за яким у випадках, якщо порушення має очевидний, серйозний і тяжкий характер, а також призводить до виникнення складних громадських проблем і зачіпає положення пунктів 1 або 2 статті 7, перше речення пункту 1 статей 12, 13, пунктів 1 або 3 статей 14 або 15 і якщо воно триває протягом двох тижнів після повідомлення про нього, Сторона, яка здійснює прийом, може тимчасово припинити ретрансляцію програмної послуги, яка порушує Конвенцію [1; п.п.1,2 ст. 7].

Конвенція передбачає, що пропорція проміжків часу, відведених для транслявання сюжетів телепродажу, рекламних сюжетів й інших форм реклами, за винятком вікон телепродажу в значенні пункту 3, не повинні перевищувати 20% часу щоденних передач [1; п.1 ст. 12]. А реклама та телепродаж повинні чітко вирізнятися як такі й розпізнаватися серед інших елементів програмних послуг за допомогою оптичних та (або) акустичних засобів [1, п. 1 ст. 13].

В ефірі згаданих вище російських мовників також було зафіксовано трансляцію: телевізійних фільмів та серіалів, які заборонені для розповсюдження і демонстрування на території України Державним агентством України з питань кіно; передач, у яких популяризувалися стратегічні об'єкти Російської Федерації, а також висвітлювалися найновітніші види російського озброєння і засоби ведення бою; сюжетів новин і фрагментів передач, які містили заклики до зміни конституційного ладу у країні, рекламу миротворчих сил Російської Федерації, пропаганду війни та порушення територіальної цілісності України; передач з інтерактивними конкурсами, зміст яких суперечить вимогам частини третьої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» [2; ч. 3 ст. 6]. Зокрема, 2015 року до п'яти провайдерів програмної послуги було застосовано санкцію «оголошення попередження» у зв'язку з ретрансляцією програм, не передбачених відповідним актом Національної ради.

Так, Рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 25.01.2015 року «Про надзвичайні заходи протидії російській загрозі та проявам тероризму, підтримуваним Російською Федерацією», затвердженої Указом Президента України [3] було передбачено «ужити за участю Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення невідкладних заходів щодо припинення російської інформаційної агресії, здійснюваної з використанням іноземних та вітчизняних засобів масової інформації» [4; п. 1. 5].

У 2015 році до п'яти провайдерів програмної послуги було застосовано санкцію «оголошення попередження» у зв'язку з ретрансляцією програм, не передбачених цим актом Національної ради з питань телебачення і радіомовлення. Також 2015 року було тимчасово припинено розгляд питань щодо визнання змісту програм адаптованим до вимог законодавства України, правовласники (виробники) яких підпадають під юрисдикцію Російської Федерації. Таке рішення було прийнято, зважаючи на ведення бойових дій на сході України, військову та інформаційну агресію проти України, визнання законодавством України Російської Федерації державою-окупантом та державою-агресором, беручи до уваги антиукраїнську позицію цієї держави щодо територіальної цілісності, суверенітету України в цілому, з метою забезпечення інформаційної безпеки та захисту територіальної цілісності України [5].

17 травня 2017 року, набув чинності Указ Президента України Петра Порошенка про введення санкцій відносно ряду російських інформаційних продуктів, зокрема соцмережі «ВКонтакте» і «Однокласники», ІТ-компаній, «Яндекса» (та його української «дочки») і поштового сервісу Mail.ru, а також бухгалтерської програми 1С [6].

У цьому акті значними для інформаційної безпеки і кібербезпеки України є не лише кількість осіб, щодо яких застосовано санкції (1228 фізичних та 468 юридичних осіб), а й види застосованих обмежень. Зокрема, передбачено такі заходи: блокування активів – тимчасове обмеження права особи користуватися та розпоряджатися належним їй майном; обмеження торговельних операцій; запобігання виведенню капіталів за межі України; зупинення виконання економічних та фінансових зобов'язань; обмеження або припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального користування; заборона здійснення державних закупівель товарів, робіт і послуг у юридичних осіб-резидентів іноземної держави державної форми власності та юридичних осіб, частка статутного капіталу яких знаходиться у

власності іноземної держави, а також державних закупівель у інших суб'єктів господарювання, що здійснюють продаж товарів, робіт, послуг походженням з іноземної держави, до якої застосовано санкції згідно з цим Законом; анулювання або зупинення ліцензій та інших дозволів, одержання (наявність) яких є умовою для здійснення певного виду діяльності, зокрема, анулювання чи зупинення дії спеціальних дозволів на користування надрами; припинення видачі дозволів, ліцензій на ввезення в Україну з іноземної держави чи вивезення з України валютних цінностей та обмеження видачі готівки за платіжними картками, емітованими резидентами іноземної держави; повна або часткова заборона вчинення правочинів щодо цінних паперів, емітентами яких є особи, до яких застосовано санкції згідно з цим Законом; заборона видачі дозволів, ліцензій Національного банку України на здійснення інвестицій в іноземну державу, розміщення валютних цінностей на рахунках і вкладах на території іноземної держави; заборона передання технологій, прав на об'єкти права інтелектуальної власності; заборона інтернет-провайдером надання послуг з доступу користувачам мережі інтернет до ресурсів/сервісів на доменах yandex.ru, yandex.ua (у тому числі такі сервіси, як пошта, мапи, перекладач, новини, таксі тощо), а також дочірніх проєктів «Яндекса» auto.ru і kinopoisk.ru, до ресурсів/сервісів Mail.ru та соціально-орієнтованих ресурсів «ВКонтакте» та «Однокласники» [7; Додаток 2].

Щодо заборони інтернет-провайдером надання послуг з доступу користувачам мережі інтернет до ресурсів/сервісів на певних доменах, то це захисний інструмент чинного законодавства, що застосовується на загальнодержавному рівні вперше. Одночасно, це є й одним з видів нової генерації юридичної відповідальності, що сучасні науковці визначають як інформаційно-правову.

Так, стаття 4. Закону України «Про санкції» дає перелік видів санкцій і у пункті 9 передбачає, що окремим різновидом такого державного примусу є обмеження або припинення надання телекомунікаційних послуг і використання телекомунікаційних мереж загального користування [8; п. 9 ст. 4]. Це, в свою чергу, відсилає нас до іншого закону – Закону України «Про телекомунікації», що визначає телекомунікаційну мережу загального користування, як телекомунікаційну мережу, доступ до якої відкрито для всіх споживачів. В свою чергу саме поняття телекомунікаційної мережі, Закон характеризує, як комплекс технічних засобів телекомунікацій та споруд, призначених для маршрутизації, комутації, передавання та/або приймання знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків або повідомлень будь-якого роду по радіо, проводових, оптичних чи інших електромагнітних системах між кінцевим обладнанням [9; ст. 1].

Усі вище перераховані приклади підтверджують широке застосування владними органами заходів примусового характеру, що спрямовуються на обмеження прав допуску суб'єктів професійної інформаційної діяльності до інформації, заборону їм поширювати певну інформацію, обмеження прав на розповсюдження певної інформації, та призупинення інформаційної діяльності. Всі ці заходи мають певні спільні ознаки, що виокремлюють означені санкції серед різновидів юридичної відповідальності в самостійну групу. Зокрема, всі ці приклади застосування інформаційно-юридичного впливу, здебільше, вимагали прийняття окремих нормативно-правових актів, починаючи від Законів України і до окремих рішень Національної ради з питань телебачення і радіомовлення. Це було обумовлено, переважно, відсутністю у національному законодавстві, до того часу, необхідних важелів примусового впливу на суб'єктів інформаційних відносин, які систематично, або з важкими наслідками порушують права інших суб'єктів на інформацію і раніше не несли за це ніяких правових наслідків у вигляді обмежень, або втрат в інформаційній свободі. Вектор спрямування означених санкцій направлений не на матеріальний прояв прав і свобод сторін у інформаційних відносинах, а саме, на їх право на інформацію. Тобто, якщо стороною відносин здійснювалось зловживання правом на інформацію, в певному аспекті, що обмежувало це право у інших сторін, то санкціями здійснювалось обмеження або скасування саме цієї частини права на інформацію винного суб'єкта.

Таким чином – інформаційно-правова відповідальність – це система заходів примусового характеру, передбачених чинним законодавством, що призводять до претерпування порушником інформаційного законодавства певних обмежень в інформаційних правах і свободах.

Зазначена характеристика і розуміння інформаційно-правової відповідальності дає підстави вважати, що основною метою такого виду відповідальності виступає забезпечення більшої повноти реалізації інформаційних прав і свобод іншим суб'єктам інформаційних правовідносин.

Наслідками застосування інформаційно-правової відповідальності виступають обмеження, або позбавлення частин права на інформацію певного суб'єкта, який порушив вимоги

інформаційно-правової норми. Тобто такою стороною відносин втрачаються чи обмежуються можливості щодо пошуку, одержання, створення, використання, зберігання, поширення або захисту інформації у будь-який вільно обраний спосіб і не залежно від кордонів. Будь-яка з цих часток права на інформацію підпадаючи під вплив акту правозастосування судового або адміністративного органу та «випадаючи» з реального володарювання суб'єктом інформаційних відносин стає причиною втрачання цією стороною правовідносин повноти права на інформацію. Саме такі правові наслідки, на нашу думку, створюють умови для виокремлення інформаційно-правової відповідальності в самостійний різновид в системі видів юридичної відповідальності за сучасним станом наукових підходів до видів її класифікації.

Список бібліографічних посилань

1. Європейська конвенція про транскордонне телебачення : від 05.05.1989. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 15. Ст. 203.
2. Про телебачення і радіомовлення : закон України від 21.12.1993 № 3759-XI. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 10. Ст. 43.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 січня 2015 року «Про надзвичайні заходи протидії російській загрозі та проявам тероризму, підтримуваним Російською Федерацією» : указ Президента України від 14.02.2015 № 85/2015 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/2015> (дата звернення: 01.04.2019).
4. Про надзвичайні заходи протидії російській загрозі та проявам тероризму, підтримуваним Російською Федерацією : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25.01.2015 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001525-15> (дата звернення: 01.04.2019).
5. Звіт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення за 2015 р. // Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення : офіц. сайт. URL: <https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2017/03/Zvit-Natsrady-za-2015-rik.pdf> (дата звернення: 01.04.2019).
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» : указ Президента України від 15.05.2017 № 133/2017 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133/2017> (дата звернення: 01.04.2019).
7. Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2017 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-17> (дата звернення: 01.04.2019).
8. Про санкції : закон України від 14.08.2014 № 1644-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2018.
9. Про телекомунікації : закон України від 18.11.2003 № 1280-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 12. Ст. 155.

Одержано 05.04.2019

УДК 340.113

Ігор Митрофанович ПОГРІБНИЙ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0588-9550>

ПРАВОПОРЯДОК: ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ ТА СУТНОСТІ

В нинішніх умовах в правовій сфері українського суспільства склалася надзвичайно тривожна ситуація, яка характеризується тенденцією до зниження «якості правового життя» суспільства. Це і зростання загальної кількості правопорушень, розширення тіньових квазіправових практик, збільшення латентних злочинів і правопорушень, а відтак – у очевидному зниженні правової захищеності окремої особи і суспільства в цілому.

У нових формах проявляється зловживання правом, найбільш небезпечним проявом якого є рейдерство, до якого залучаються представники правосуддя і управлінського апарату.